

HUDEBNÍCI Z KRAJE POD ORLICKÝMI HORAMI

Historický vývoj, prostředí, způsob obživy, sociální rozvrstvení, národnostní skladba obyvatelstva i další složky vytvářely od nepaměti podmínky k osobitému duchovnímu vývoji určitého uzavřeného celku, jakým bylo i naše Podorlicko. Obyvatelstvo, střežící důležité hraniční přechody (Zemská brána, Branka), obchodní cesty, bylo ovlivňováno i sousedními oblastmi ve všech disciplínách materiální i duchovní kultury. Působilo na ně sousedství Kladska, Slezska i sesterské Moravy. Jeho charakter formoval první historicky doložený rod Slavníkovců, husitské bratrstvo Orebitů, vznik Českých bratří (Kunvald, Rychnov n. Kn.), silná protireformace, exulantství, vliv latinských škol (18. století) i ono lidové „mudrlanství“ doby písmáků, národních obrozenců. I v době největšího hospodářského i mravního útisku dovedli zdejší lidé vytvářet vysoké hodnoty duchovní všeho druhu, ti nejcitlivější a nejnímavější především ušlechtilé projevy literární a hudební.

Zatím jen velmi řídkými prameny můžeme doložit zpěvnost venkovského lidu, i když víme, že byla na vysokém stupni a ovlivňovala tvorbu i reprodukční umění vrstev řemeslnických. Cechovní zřízení vneslo i přísný řád do bratrstev literátských, ve většině měst zde známých už v 16. století. Ta přes vývojové zvraty politicko-společenské udávala hlavní a jednotící linii vokálnímu projevu až do 19. století. Nejspíše na základech tvorby středověké, hlavně klášterní (Klášter nad Dědinou „Sv. Pole“ aj.) se široce uplatnila polyfonie v mimořádně bohatých a hodnotných výtvořech tvůrců kancionálů, graduálů (solnický, třebechovický, ústecký, kostelecký, novoměstský, rychnovský a dobrušský), patřící k nejkrásnějším odkazům české renesance.

Poněkud méně výraznou domácí tvorbu můžeme sledovat v období barokním. Vliv hudebního repertoáru klášterů servitů v Králíkách, kapucínů v Opočně, milosrdných bratří v Novém Městě n. Met. působil nejvýše na zpěvácká bratrstva a tvorbu několika, průměr nepřesahujících organistů, tvořících svá díla pro běžnou denní potřebu chrámu. Lid utlačovaný, mravně i fyzicky zdeptaný se vrátil k pokladům nejnárodnějším — k písním. Nové tvůrčí síly se objevily s příchodem klasicismu, romantismu, pod vlivem zápasů o český jazyk v národním obrozování lidu. Lidová píseň s tancem bohatě ozdobily 19. století, desítky let zápasů o práva národa na uznání jeho existence, na nutnost pohlížet na českou kulturu jako nedílnou součást kultury evropské.

Vrátme se do vymezené oblasti Podorlicka na konec středověku. Tehdy feudální pěstovali zpěv a hudbu na svých hradech (Litice aj.). Toto umění se nepochybně šířilo především z klášterů (Police n. Met., Broumov a další). Ve městech se už objevily první školy, kde povinností i chloubou jejich správců byla výuka mládeže ve sborovém zpěvu. Uvolnění předpisů liturgických a rozvíjející se ceremoniál si vynutily rozšíření forem církevního zpěvu, později i hudby. Renesance nejen v umění, ale i v životě a myšlení lidí, pod mocným vlivem humanismu, velmi silně působily na polyfonní tvorbu v našich zemích.

GEORGIUS RICHNOVINUS — **Jiří Rychnovský** (1540—1616) je první dnes známou postavou, vpravdě evropského formátu. Vysoký stupeň vzdělanosti a tvůrčí génius je patrný ze všech zatím známých děl a fragmentů, roztroušených po českých městech. Byl mistrem tříhlasu i pětihlasu neodolatelně znějícího, zapisovaného dokonalou technikou. **Jeho syn Václav** (1577—1606), uznávaný za jednoho z nejlepších pražských varhaníků (u sv. Jindřicha) byl zván na koncerty i po Čechách. Mezi známé varhaníky 17. stol. patřil kantor působící v Rychnově n. Kn. r. 1660 **Adolf Stenglar Třebetchovský**, dále vynikající regentschori **Pavel Kalous** z Častolovic (zemřel 1611) nebo **Matěj Bufler** (nar. 1661 v Rychnově n. Kn.), virtuosní trubač, působící později v Brně, i jeho příbuzný **Jan Bufler** (zemřel před r. 1655 v Rychnově n. Kn.), rektor zdejší školy, skladatel a varhaník, tvůrce osmihlasých mší. Rovněž rodák z Králík **Jan Tobiáš Becker** (nar. 1699, zemř. 1779 ve Valticích) se zařadil k dobrým skladatelům chrám. hudby.

Instrumentální tvorbou se zabývalo několik osobností narozených na poč. 18. stol., jako **Josef Ignác Flaška**, nar. 20. 7. 1706 v Opočně, zemř. 1772 v Praze, virtuosní hráč na hoboj, kapelník hudby hr. Ogilviho, skladatel děl pro hoboj a orchestr **Václav Kalous** (nar. 27. 1. 1715 v Solnici, zemř. 22. 7. 1786 v Rychnově n. Kn.). Po absolvování rychnovských latinských škol vstoupil k piaristům pod jménem Simon a Seto Bartolomea. Řídil řádové kúry v různých českých a moravských městech, naposledy v Rychnově n. Kn. Jeho nejslavnějším žákem byl F. X. Brixl a pochází od něho přes sto duchovních skladeb. Současník, rovněž theolog, **Karel Kumpošt**, (nar. 23. 1. 1738 v Žamberku, zemř. 25. 2. 1811 ve Vys. Mýtě), složil řadu chrámových skladeb, z nichž je dodnes nejznámější pastorela „Vstaňte, pastýřové“. Člen řádu milosrdných bratří **Josef Blažej Smrček** (nar. 28. 12. 1751 v Novém Městě n. Met., zemř. asi 1799 v Praze), zručný varhaník, měl štěstí se za vídeňského pobytu stát žákem Jos. Haydna. I přes povinnosti podpřevora pražského kláštera mu zbývalo dostatek času na milovanou hudbu a komponování klavírních sonát, symfonií a chrám. skladeb. Mnoha opisy starších skladeb z 18. stol. i vlastní duchovní tvorbou kolem 40 opusů se mohl pochlubit **Josef Šarapatka** (nar. asi 1731 v Žamberku, zemř. 17. 1. 1795 v Žamberku). Benediktinský kněz, hráč na gambu, housle, skvělý improvizátor na varhany, předchůdce klasicismu **Augustin Šenkýř** (nar. 23. 12.

1736 v Dobrušce, zemř. 16. 1. 1796 v Praze], skládal mše, ofertoria, motetta a napsal základní školu pro violu di gambu. Vrcholným zjevem českého baroka byl **František Ignác Tůma** (nar. 2. 10. 1704 v Kostelci n. Or., zemř. 30. 1. 1774 ve Vídni), žák Černoohorského a vynikajících kontrapunktiků vídeňských, dvorní kapelník císařovny Alžběty, vdovy po Karlu VI. Vedle pedagogické, varhanické, dirigentské činnosti zanechal asi 30 mší, *Stabat Mater*, *Reguiem* a j. Císařskému městu zůstal věren i další mimořádný talent **František Martin Pecháček** (nar. 7. 10. 1763 v Ústí n. Or., zemřel 1816 ve Vídni), původně houslista, pedagog a skladatel, později div. kapelník, koncertní mistr v Karlsruhe. Složil 12 oper, 30 baleť, 12 symfonií, mnoho tanečních skladeb, úhrnem přes 100 opusů. Dobrymi muzikanty byli i rychnovští sourozenci **Petr Pavel Blecha** (nar. 24. 6. 1742, zemř. 7. 6. 1799 v Rychnově n. Kn.), kantor, i jeho bratr **Jan Blecha**, který ve věku 19 let se pro svoji výšku 3 3/8 praž. lokte dal naverbovat k hudbě postupimské strážce na 4 roky a obdržel za to 2.500 zl.

Téměř zapomenut v cizím prostředí zůstal **Arnošt Vančura** (nar. před r. 1750 ve Vamberku, zemř. 1802 v Petrohradu), syn ze zchudlé rodiny vladyků z Běhnic a Brachfeldu, která sídlila v pol. 18. století v kraji mladoboleslavském. Stal se důstojníkem a v té době ve Vídni se začal pilně věnovat hudbě. Dosáhl jenom dobré úrovně amatéra, ovládal hru na více nástrojů a pokusil se i o řadu komposic. V roce 1773 vyšly jeho klavírní tance. O deset let později se odebral k dvornímu divadlu do Petrohradu, později do Moskvy. Po smrti carevny Kateřiny II. byl Vančura propuštěn a předčasně pensionován. Od něho pochází jedna z prvních klavírních sbírek vydaných v Rusku (*Journal de Musigue pour le Clavecin, Petrohrad 1790—94*). Složil 6 symfonií — velkou zpěvohru pro petrohradskou Ermitáž, hudební pantominu *Andromeda a Perseus*, tria, kvartety a j.

Generaci buditelů-muzikantů vedl **František Vladislav Hek** (nar. 11. 4. 1769 v Dobrušce, zemř. 4. 9. 1847 v Kyšperku), jehož začátky jako pražského choralisty, chráněnce Proupnerova a žáka samého W. A. Mozarta, neprovázelo štěstí jiných umělců, ale pestrý osud obchodníka, člověka bojujícího o mnohé nesplněné ideály. Jeho tvorba obsahuje několik tanců, píseň „Zpěv českých bojovnků, *Stabat Mater*, *Missu pastoralis*, *Pastorellu* a j. Starší **František Ignác Held** (nar. 8. 12. 1764 v Třebechovicích p. Or., zemř. r. 1816 v Brzesči Litewském), po středních studiích v Hradci Králové, odešel nejprve do Polska a pak dále do Petrohradu. Vojenské povolání ho zapletlo do různých válečných konfliktů. Jako nadporučík knížete Potěmkina bojoval ve válce s Turky, později v polské královské armádě za konstituci, až upadl do ruského zajetí. Jako výborný tenorista, rutinovany hráč na kytaru a fortepiano dosáhl milosti a od té doby se plně věnoval hudbě, hlavně vyučování. Tiskem mu vyšly dvě školy pro kytaru. Skládal klav. sonáty, tance, pochody i písně. Mladší **Jan Theobald Held** (nar. 11. 3. 1770 v Třebechovicích p. O., zemř. 30. 6. 1851 v Praze), povoláním lékař,

Physicus v nemocnici u Milosrdných bratří, děkan fakulty a později i rektor Karlovy university (1826—27), byl v hudbě vzdělán V. Proupnerem a patřil k pražským obdivovatelům Mozartovým. Ovládal hru na více nástrojů; zvláště však miloval kytaru. Z jeho tvorby se zachovalo několik písní německým, italským i českým textem, balady, klavír. skladby. Národním hrdlivcem byl i **Michal Silorád Patrčka** (nar. 21. 7. 1787 v Solnici, zemřel 25. 4. 1838 v Jaroměři). Přítel Hekův, obdivovatel i pomocník Zieglerův, literát, samouk pokoušející se i o drobné hudební a jiné vynálezy, zajímající se o pedagogiku, složil „Píseň ranní učitelovu“, „Šťastně dokončil jsem školu“, (otištěno v Zieglerově Příteli mládeže) a několik společenských písní s průvodem klavíru. Od něho pocházely texty k Vojenským písním a ke Zpěvu českých bojovníků, zhudebněné Fr. Vl. Hekem.

Druhá polovina 18. století je vyplněna bohatou učitelskou činností kantorů-muzikantů. Město Ústí n. Orl. nám jich vychovalo snad nejvíce. **František Hnilička** (nar. 11. 10. 1790, zemř. 12. 10. 1849 v Ústí n. Orl.), varhaník, přítel rodiny Rettigovy, zhudebnil od Jana Sudiprava text básně „Radovánky mládeže“. Když byl zanechal učitelství na škole, věnoval se plně výuce hudby, komponování, hlavně písní.

Jan Nepomuk Jahoda (nar. 17. 5. 1744 v Ústí n. Orl., zemř. 3. 6. 1824 tamtéž) se k učitelství dostal přes původní soukenictví. Ve svém rodišti se stal ředitelem kůru a zakládajícím členem známé Cecielské jednoty. Sám dobrý houslista a zpěvák vychoval mnoho výtečných žáků, jako **Leopolda Jansu** (nar. 23. 3. 1795 v Ústí n. Orl., zemř. 25. 1. 1875 ve Vídni), českého houslistu a pedagoga, působícího v zahraničí. Po brněnském gymnasiu se dostal do Vídně na právnickou fakultu a seznámil se tu s krajanem J. H. Voříškem, který v něm utvrdil rozhodnutí plně se věnovat hudbě. Zanechal práv, začal koncertovat na housle, učit se skladbě u Em. Al. Förstra. Byl vítaným muzikantem mnoha šlechtických domů, což mu umožnilo státi se členem císařské dvorní kapely. Častěji odjížděl na turné i do zahraničí, ale právě londýnský pobyt kolem r. 1869 mu přivodil nemilost dvora, který ho po návratu pensionoval. Od toho dne přestal Jansa veřejně vystupovat a věnoval se výuce žáků. Z jeho skladatelské dílny vyšly čtyři koncerty pro housle s orchestrem, koncertní variace, směš, skladby komorní, taneční i chrámové. **Ignác Köhler** (Keller, Koler — zemř. 5. 11. 1820 v Bílém Újezdě, nar. v Kunštátu v Orlických horách), působící léta (od r. 1806) jako učitel v Bílém Újezdě u Dobrušky, kde se oženil s dcerou svého předchůdce Pilce, Marií. Byl velmi plodným skladatelem církevní hudby, provozované delší dobu v širém kraji. Jiným ústeckým rodákem byl **Josef Ondřej Stehno** (nar. 25. 11. 1778, zemř. 29. 4. 1835 v Ústí n. Orl.), vzdělán na pražském gymnasiu, fundalista u Dominikánů, přivydělávající si hudbou a zpěvem, vstoupil do semináře. Jako kněz se vrátil do Ústí n. Orl. a zúčastnil se horlivě místního hudeb. života. Složil více nástrojových

skladeb, etudy, kvarteta a j. i skladby pro chrám. Jeho mladší bratr **Vojtěch Stehno**, nar. 23. 4. 1799 v Ústí n. Orli., zemř. 27. 9. 1877 v Budapešti, vyučený soukeník, provozovatel mlýna, zaměstnanec městské správy, byl žákem místního kantora Jahody. Odešel pak do Budapešti, aby tam vyučoval hudbě v Ústavu slepců. Z chovanců sestavil a řídil velmi dobrý orchestr. Potom plně dva roky cestoval Maďarskem a Rumunskem. Hrál v lázeňských městech (Trenč. Teplice), ve velkoměstských kavárnách na housle, jinak i v mnohých chrámech. **Karel František Rafael** (nar. 1795 v Žamberku, zemř. 14. 11. 1864 v Pulji). absolvent pražské konservatoře, vynikl jako výborný basista v div. orchestru v Brně a v celé řadě velkých evropských měst. Konečně se usadil ve Vratislavi. Když ztratil hlas, věnoval se kapelnictví. Později vyměnil několik dalších působišť — Opavu, Brno, konečně Maribor. Složil více mší, sborů i písní. Vamberecký kantor **Václav Voříšek** vchoval dva zdatné muzikanty ve svých synech Františku (nar. 3. 4. 1784 ve Vamberku, zemř. 3. 7. 1843 v Kyšperku), který byl sopranistou v týnském kostele, vystudoval bohosloví, kaplanoval v Kyšperku (Letohradě) a působil pak jako farář v Čes. Petrovicích a v Nekoři. Z jeho skladeb stojí nejvýše kantáta *Armut und Wohltätigkeit*. Jinak psal pro klavír, impromty a písně. Mladší **Jan Hugo Voříšek** (nar. 11. 5. 1791 ve Vamberku, zemř. 19. 11. 1825 ve Vídni) patřil k výkvětu českých muzikantů své doby. Talentovaný hošík už v nejtějším mládí jevil mimořádné hudební nadání, touhu po hře na klavír i housle, schopnost improvizovat na varhany. Jako desetiletý vzbudil pozornost hr. Roziny Kolowratové-Liebstejnské, choti pozdějšího st. konferenčního ministra, vlastence a majorátního pána na Rychnově, která mu umožnila studovat v Praze. Tvrdý chléb, vydělaný kondicemi, byl doplněn bohatým duševním pokrmem, hudbou, které ho zdarma vyučoval skladatel V. J. Tomášek a jenž mu ještě mimo bytu vypomohl opatřením výuky hudby v rodině Lobkoviců. Po studiu filosofie na Karlově universitě, odešel mladý, vzdělaný hudebník do Vídně a tu se na doporučení Tomáškovy seznámil s Meyerbeerem, Schubertem a Hummlem, který mu při odchodu z Vídně přepustil své žáky. Po neúspěšném pokusu o místo dvorního kapelníka se vrátil k právnickému studiu a přijal místo u dvorní válečné rady. Konečně se dočkal přijetí za druhého a později prvního dvorního varhaníka. Obdiv k Beethovenovi se změnil v přátelství, dvůr pověřil Voříška hud. výchovou Napoleonova syna, vévody Zákupského, skladatelské úspěchy mladého komponisty měly založit jeho vysokou kariéru, ale tehdy osud zasáhl velmi bolestně. Nemocen tuberkulosou, léčil se ve Štýrském Hradci i u svého bratra faráře, konečně i v Karlových Varech, ale bez úspěchu. Zemřel v necelých 34 letech v chudobě a opuštěnosti. Pohled na jeho dílo ukazuje 12 klavír. rapsodií, písně s průvodem klavíru, 8 impromtes, ouverturu pro dva klavíry, sbor *Gott im Frühling*, komorní skladby, *Deutsche Tänze*, mše i velkou symfonii *D dur* a j. Sestra Voříškova Eleonora se provdala za kantora **Václava Kodýtku** (nar. 17. 1. 1787 v České

Rybné, zemř. 12. 1. 1872 ve Vamberku), zručného varhaníka, který po rchánovi převzal na 33 roků vambereckou školu.

Mezi zapomenutými českými kantory zapadlo i jméno **Hynka (Ignáce) Katzera** (nar. 30. 9. 1785 ve Velkém Uhřínově, okr. Rychnov n. Kn.). Působil po roce 1800 ve svém rodišti, kde se zachovaly některé jeho chrámové skladby. Zbytek je uložen v NM v Praze (NM E. Trola v PHS II). Také Chocně odchovala dobré kantory-muzikanty ve **Františku Koutníkov** (nar. 15. 2. 1740, zemř. 11. 2. 1802 v Kroměříži), který jako řádový kněz u piaristů v Lipníku n. B. byl znám pod jménem P. Erasmus a Sancto Remigio. Působil na různých místech, kde měli piaristické školy, všude byl ředitelem kůru, až došel na poslední varhanické místo do Kroměříže. Z téhož rodu byl i **Tomáš Norbert Koutník** (nar. 1729 v Chocni, zemř. 1775), který komponoval v duchu německé tvorby 17. století. Pro cech literátů upravil r. 1756 „Šestero roráte“. Dalším byl **Václav Matějka** (nar. 5. 7. 1773 v Chocni, zemř. 1830 ve Vídni), syn kantora Jana Františka Matějky, získal první hudební výuku doma. Jeho oblíbeným nástrojem byla kytara, v níž dosáhl virtuosity, ale i dokonalá hra na varhany mu umožnila přijmout místo řed. kůru ve Vídni-Leopoldově. Měl mnoho žáků, zvláště na kytaru. Složil několik mší, nocturno pro flétnu, violu a kytaru, upravenou později Fr. Schubertem pro kvartet, ve stejném obsazení oblíbenou Serenádu, několik sonát pro kytaru a další skladby. Také kantor **Ignác Vorel** (Worel, nar. 1772, zemř. 18. 9. 1838 v Rychnově n. Kn.), který působil v horském Sedloňově, pak v Rychnově n. Kn., zanechal řadu chrámových skladeb, sonáty, pochody, XIII Neue Ländler-Tänze, menuetty, písně a j. Neznáme všechna místa působení kantora **Jana Branžovského** (nar. 31. 3. 1790 v Třeběchovicích p. Or., zemř. po r. 1840) ve východočeských městech, ale víme, že byl plodným skladatelem kusů klavírních i několik lid. zpěvoher. Stejně bohaté bylo dílo českého kantora **Jana Michaličky** (nar. kolem r. 1791 někde v Podorlicku, zemř. 23. 12. 1867 v Kunvaldě), který z učitelské štace v Dašicích u Pardubic trvale zakotvil v Kunvaldě. Byl autorem mnoha tanečních skladeb, provozovaných jeho kapelou i příležitostných skladeb chrámových. Dbal na vysokou úroveň hudby v kostele a neváhal prosazovat i díla Haydnova a j. V roce 1817 dokončil symfonii. Jeho Pastorella in G vyšla tiskem. Jeho synovec a nástupce kantor **František Michalička** (nar. 20. 5. 1820 ve Slatině n. Zdob., zemř. 31. 3. 1895 v Kunvaldě) se mu rozsahem díla nevyrovnal, složil jen 6 mší a několik příležitostných skladeb duchovních. **Josef Alois Christen** (nar. 2. 12. 1798 v Rokytnici v Orl. horách, zemř. 19. 9. 1887 v Rokytnici v Orl. h.), hudbě se vyučil u místního kantora Pehla v oboru houslí a klavíru. Ale osud mu určil stát se obchodníkem. Ale i při odlišném povolání našel v hudbě smysl života. Působil jako dobrý varhaník v mnoha kostelích v Praze. Výjimečným zjevem té doby byl **Karel František Pitsch** (Píč, nar. 5. 2. 1786 v Bartošovicích v Orl. horách, zemř. 12. 6. 1856 v Praze), pocházející z kantorské rodiny, německy vy-

chován, začal se teprve v pozdních letech učit česky. Z domova si odnesl první, ale dokonalý hudební základ houslisty a organisty, než se ještě začal vzdělávat v Reichenbachu u Svídnice, u nikoho menšího, než u kantora Konstantína Bacha. Gymnasium studoval v Jičíně a v Jindř. Hradci, stal se vychovatelem měšťanské rodiny v Táboře, pak na různých místech na Moravě, nejdéle u rytíře Michala z Mauerů v Bohdaličích. Po krátkém učitelství hudby ve Vídni přijal místo varhaníka v mikulášském kostele na Malé straně v Praze. Bylo mu nabízeno místo varhaníka ve dvorní císařské kapli ve Vídni, ale on je pro pokročilé stáří odmítl. Začal vyučovat na varhanické škole a stal se i jejím ředitelem v roce 1842 po [†] Führerovi. Jeho žáky byli Zvonař, Bendl, Förster, Hnilička a řady dalších. Z vídeňského pobytu udržoval přátelství s J. V. H. Voříškem, Meyerbeerem i Beethovenem. Vydal sbírku varhanních preludií (72 skladeb). Věnoval se především chrámové tvorbě, pastorellám, písním. Jako vynikajícímu kontrapunktiku se mu dostalo i vyznamenání, zahraničního uznání i členství v různých hud. organizacích, třeba hud. společnosti v Amsterdamu za instrumentální skladbu „Te Deum“. Byl přítelem rodiny Rettigovy a složil i několik písní na slova paní Magd. Dobromily. Roku 1818 se stal prvním čestným členem Cecilské jednoty v Ústí n. Orl., s níž často spolupracoval. Jezděl rád do Ústí n. Orl. a řídil zde velké koncerty (Haendlovo Oratorium a j.).

V 19. století je počet hudebníků z Podorlicka ještě větší. Talentovaný violoncellista **František Boch** (nar. 14. 2. 1808 v Potštejně, zemř. 29. 3. 1877 ve Stuttgartě) po absolutoriu pražské konservatoře byl přijat do orchestru Stavovského divadla a odtud odešel k dvornímu divadlu do Stuttgartu, aby se stal i zakládajícím členem a profesorem tamější konservatoře. Z jeho tvorby dosáhly ohlasu koncerty pro violoncello, dále sbory a písňové skladby. **Antonín Buchtel** (nar. 4. 5. 1804 v Pastvinách u Žamberka, zemř. 1. 3. 1882 v Kyšperku), když vystudoval filosofii v Praze a bohosloví v Hradci Králové, působil ve farnostech Klášterec n. Orl., Pěčín a Kyšperk. Byl vášnivým sběratelem starých hud. nástrojů, ale ze souboru kolem sta kusů se zachovala jen část věnovaná NM. Z jeho skladatelské dílny vyšla řada duchovních skladeb, tanců, děl pro klavír i českých písní. Ve vlastní transkripci vydal J. H. Voříškovu skladbu „Lístek do památníku“. Škoda, že v rukopise zůstala teoreticko-praktická klavírní škola. Jiné životní osudy měl skladatel **Josef Drahorád** (nar. 5. 11. 1816 v Bohuslavicích u Nového Města, zemř. 24. 1. 1895 v Praze), který už při právnickém studiu zpíval u strahovských premonstrátů. Základů komposice se mu dostalo u Roberta Führera. Začal vyučovat na střední škole a sbíral slovenské národní písně. Složil několik sborů, komorních skladeb, mší, sestavil zpěvník pro mládež a učebnici zpěvu. Výjimečným talentem byl obdařen **Václav Friml** (nar. 19. 6. 1812 v Líčně u Rychnova n. Kn., zemř. 25. 12. 1895 v Praze), jenž po absolvování hradeckého učitelského kursu se stal škol-

ním pomocníkem v horské obci Javornice (okr. Rychnov n. Kn.). Studoval varhanickou školu a u piaristů si dokončil hlavní školu. Na doporučení svého učitele R. Führera se stal v Praze učitelem hudby. Složil asi 70 skladeb (20 písní pro tříhlas, 16 písní pro čtyřhlas, 12 muž. sborů, figurální Veni sancte, 10 zastaveníček, mše, příležitostné vokální skladby pro školní potřebu a j.). O osudu jeho rukopisů není dnes nic známo. Opis jediné jeho vokální skladby byl nedávno nalezen v hud. archivu býv. rychnovského piar. gymnásia (nyní v MOH v Rychnově n. Kn.). Je to krátký smíšený sbor „Pane náš“, asi z r. 1890.

Neradostný běh života měl nadaný houslista **Dominik Alexandr Heřcík** (nar. 24. 3. 1815 v Bystrém u Náchoda, zemř. 16. 3. 1862 v Moravanech), který se po studiu ve Vídni stal koncertním mistrem, skladatelem houslového koncertu, ronda a mše. Od něho pochází i zlidovělá píseň „Vystavím si skromnou chaloupku“. Velice plodným autorem byl **Alois Hnilička** (nar. 21. 3. 1826 v Ústí n. Orl., zemř. 10. 11. 1909 v Chrudimi). Po základní hudební výuce doma odešel na pražskou varhanickou školu. Pak vystudoval učitelský ústav v Hradci Králové a působil střídavě na školách v Ústí n. Orl., Žamberku, Mladkově, až konečně přijal místo varhaníka v Chrudimi, kde byl i sbormistrem a kapelníkem. Stýkal se s A. Dvořákem, Smetanou, Fibíchem aj. K založení Národního divadla složil kantátu (1868), která získala cenu, a rovněž slavnostní sbor k odhalení Jungmannova pomníku v Praze. Mezi jeho 216 skladbami jsou klavírní sonáty, sbory, varhaní preludia, sbory, komorní hudba, symfonická báseň „Táborita“, oratorium „Ztracený ráj“ a 26 mší. O jeho oblíbě svědčí bohatý výběr z jeho komposic, zachovaných v hud. archivu piaristického rychnovského gymnásia (nyní v Muzeu Orlických hor v Rychnově n. Kn.).

Na Slovensko trvale odešel **František Janeček** (nar. 22. 1. 1837 v Solnici, zemř. 27. 8. 1919 v Kremnici), absolvent pražské varhanické školy, později učitel ústavu v Banské Bystrici. Věnoval se činnosti pedagogické a skladatelské. Napsal německou příručku „Theoreticko-praktický varhaník“, která zůstala jen v rukopise. Velmi obsáhlý byl jeho zpěvník duchovních písní, ale nesmíme zapomenout na jeho skladby klavírní, hudbu chrámovou atd.

Poctivě kantorské práci zasvětil život **František Jedlička** (nar. 1. 5. 1806 v Blatné, zemř. 9. 9. 1899 v Rychnově n. Kn.), ředitel kůru, sbormistr, autor počtu duchovních skladeb, chovaných dnes v rukopisném oddělení Národního musea v Praze. Vídeň patřila **Janu Nepomuku Kafkovi** (nar. 17. 5. 1819 v Novém Městě n. Met., zemř. 23. 10. 1886 ve Vídni). Po studii vstoupil do piaristického řádu v Mikulově na Mor. Odtud po 3 letech vystoupil a začal studovat ve Vídni práva. Ale ani ta nedokončil a začal se plně věnovat hudbě jako učitel na Teresiánu i domácí učitel v právnícké rodině ve Vídni. Složil 8 svazků klavír. skladeb, známá je třeba „Erinnerung an Steinbach“, tance (vydané i tiskem), ale též fantasie na české lidové

písně. Kantorem-skladatelem byl rovněž **František Alois Kulka** (nar. ve Verneřovicích, zemř. 2. 2. 1849 v Solnici). Učil v Orlických horách, pak v Solnici, zkomponoval více klavírních, varhaních skladeb, zvláště zajímavé je jeho pastorální Andante. Byl oblíbeným hudebníkem místní vrchnosti. Dalším představitelem byl **František Lopatář** (nar. 16. 1. 1817 v Týništi n. Orli, zemř. 15. 12. 1890 v Lázních Bělohradu), který vedle školních povinností byl dom. učitelem hrabat Kinských v Kostelci n. Orli. Po kratší zastávce na škole v Náchodě se stal správcem v Lázních Letohradu, kde založil pěvecký spolek. Z jeho tvorby je nejznámější klav. fantazie na píseň V Čechách, tam já jsem zrozená... Byl i zručným textařem a dopisovatelem nejrůznějších časopisů.

Výborným varhaním improvizátorem byl **Josef Luňáček** (nar. 27. 12. 1845 v Ústí n. Orli., zemř. 19. 1. 1908 v Litomyšli), kantor, veřejný pracovník. Komponoval skladby pro harmonium, sbory, fugy a upravil mnoho slovenských lid. písní. Přes 170 skladeb vytvořil **Jan Josef Plha** (nar. 10. 5. 1813 v Těchoníně u Žamberka, zemř. 4. 10. 1894 v Kyšperku). Po krátkém učitelování na Žamberecku se octl bez místa a tehdy se vydal za muzikou do Vídně. Na doporučení krajana Leopolda Jansy přijal místo domácího učitele u Lichtensteinů v Krasovicích a přitom částečně vyučoval i na hlavní škole v Telči. Později se vrátil jako podučitel do Kyšperka (Letohradu). Přesto, že špatně ovládal češtinu, skládal písně i sbory české a německé, také tance, pochody a jiné hud. formy.

Zpěv české mládeže pěstoval především **Ignác Hynek Prokeš** (nar. 10. 4. 1835 v Třebechovicích p. Or., zemř. 14. 12. 1893 v Písku). Pod pseudonymem Vamberský byl znám **František Sedláček** (nar. 24. 10. 1818 ve Vamberku, zemř. 10. 4. 1872 ve Vel. Meziříčí), kantor na školách v Bystřici pod Pern. a Vel. Meziříčí, kde řídil sbor. chrámový chór, založil zpěvácký spolek. Teoreticky připraven pražskou konservatoří, mohl se věnovat skladbě mší s dechovými nástroji, smíšených sborů, písní s klavírem aj.

Tříletou varhanickou školu umožnil rytíř Slivka ze Slivic, majitel solnického panství, vystudovat nadanému kantoru **Johannu Hruškoví** (nar. 1818 v Solnici, zemř. 10. 3. 1882 tamtéž), který mimo jiné skladby napsal Polonesu a Luisínu polku své žačce, urozené slečně Aloisii Steidl, dceři vladky z Tulechova.

Do zahraničí odešel **Václav Felix Skop** (Škop — nar. 20. 11. 1908 v Ústí n. Orli., zemř. 4. 12. 1932 v Innsbrucku v Rakousku), který po gymnasiálním studiu v Rychnově n. Kn. a varhaním škole v Praze působil na učitel. ústavu v chorvatské Petrinji, odkud byl přeložen do Innsbrucku. Složil mnoho vokálních skladeb, též opery.

Umění organistů záleželo na kvalitách jejich učitelů. K vynikajícím pedagogům té doby se připojil **František Zdeněk Skuherský** (nar. 31. 7. 1830 v Opočně, zemř. 19. 8. 1892 v Čes. Budějovicích). Od lékařství přešel k hudbě na konservatoř k prof. Kittlovi. V roce 1854 se stal ředitelem

hud. spolku v Innsbrucku, kde složil českou zpěvohru „Vladimír“. Od r. 1866 byl řed. kůru u sv. Haštala a sv. Trojice v Praze, byl ustanoven ředitelem pražské varhanické školy, která za něho dosáhla velkého rozmachu. Známá je jeho kniha *Nauka o formách hudebních*. Méně už víme dnes o jeho mších, motettu aj. Hudební pedagog kantor **František Špindler** (nar. 9. 10. 1846 v Ústí n. Orli., zemř. 19. 10. 1893 tamtéž) prošel jako fundalista u sv. Jakuba v Praze základní hud. výukou, střední školou v Moravské Třebové a učitelským ústavem v Hradci Králové. Nastoupil na školu do Kyšperka, Sudslavi a naposledy do Ústí n. Orli. Upravoval mnoho starších skladeb pro dechové nástroje a pokusil se i o vlastní tvorbu. Už jeho otec **Josef Špindler** (nar. 9. 2. 1810 v Ústí n. Orli., zemř. 3. 3. 1874 v Ústí n. Orli.), působící na různých školách na Ústecku, ovládal většinu hudebních nástrojů a jako ředitel kůru byl činným údem Cecilské ústecké jednoty.

Talentedým skladatelem byl **Jan Tobiášek** (nar. 19. 1. 1811 v Sopotnici, zemř. 5. 12. 1868 v Radimi), básník a skladatel, odchovanec latinské školy rychnovské a litomyšlské, odešel na bohosloví do Hradce Králové. Zde se seznámil s profesorem V. K. Klicperou, českým dramatikem. Vystřídal několik farností, Novou Paku, Pecku, Jičín a Radim. Psal nápěvy i texty k písním, vydal zpěvník „České zpěvy“.

Obdiv patří i dílu **Josefa Vorla**, pseud. Jos. Opočenského (nar. 14. 11. 1801 v Opočně, zemř. 19. 12. 1874 ve Zdicích), který už jako student u piaristů v Rychnově n. Kn. sestavil a řídil studentskou dechovou kapelu, pro níž sám psal taneční a jiné skladby. Naologii v Praze se důvěrně seznámil s mladým básníkem Karlem Vinařickým. Z Cerhonic se stěhoval na faru v Žebráku a ve Zdicích. Celým svým konáním patřil Vorel k našim národním obrozencům. Od něho je známá zlidovělá píseň „Nad Beroukou, pod Tetínem...“ a píseň se sociálním motivem „Že peníze světem vládnou...“. Vorel byl autorem několika sborů, kantát, hudby k lid. zpěvohře „Sládcí“, chrámové hudby. Odchovancem pražské varhanické školy byl také synovec J. V. H. Voříška **Adolf Zábrodský** (nar. 11. 1. 1815 ve Vamberku, zemř. 1852 v Praze). Žák Führerův byl po svém učiteli ustanoven varhaníkem ve velehrámu sv. Víta v Praze a po smrti Vitáskově povýšen na ředitele kůru. Nelze opomenout sběratelské činnosti, zásluh o výchovu mládeže i celý rychnovský společenský život (hudba, divadlo) profesora **Josefa Vycpálka** (1847—1922 v Choceradech), který v publikovaných Českých tancích zapsal 145 lidových tanců a 185 variant z Rychnovska, Tábořska a Choceradska. Byl to první počín sběratele, ovládajícího dokonale etnograficko-folkloristické zásady.

Úctyhodné skladatelské dílo vytvořil v 338 opusech **František Balcar** (nar. 2. 9. 1851 v Horní Čermné, zemř. 29. 2. 1924 v Horní Čermné, okres Ústí n. Orli.), sestávajících převážně z varhan. skladeb, sborů, čísel klavírních, tanečních. Na národopisné výstavě československé v roce 1895 v Praze byl odměněn za zásluhy o českou hudbu bronzovou medailí. Také

jeho jmenovec **Bohumil Balcar** (nar. 1864 v Rychnově n. Kn., zemř. 1927 v Užhorodě) se celý život věnoval hudbě. Už v mládí se dostal do Ruska, kde jeho křestní jméno z Bohumila změněno na Vladimíra. Vystudoval moskevskou konservatoř, byl žákem Rubinsteina a stal se vojenským kapelníkem v Kyjevě, Oremburgu, ve Finsku a jinde, kde jeho pluk byl tehdy posádkou. Když se v r. 1921 vrátil do vlasti, řídil hudbu 36. pluku v Užhorodě. Jeho skladatelské dílo směřovalo k praktickým potřebám vojenské hudby a salónního orchestru. Směsi ruských i českých písní Adagio, valčíků „Vždycky a nikdy“ a další, dnes nedochované, uzavřel posledním pochodem v roce 1926, nazvaným „Synům vlasti“.

Neméně i **Václav Fiala** (nar. 19. 10. 1857 v Kostelci n. OrL., zemř. 13. 4. 1933 v Praze) patřil k zasloužilým varhaníkům, učitelům, který se věnoval hudební výchově slepců v Klárově ústavě v Praze. Byl organistou u sv. Trojice na Novém Městě, ředitelem podskalského kůru. Jeho tvorba byla výlučně duchovní.

Rudolf Chmelíček (nar. 19. 6. 1879 v Kostelci n. OrL., zemř. 16. 5. 1926 v Praze), absolvent varh. oddělení pražské konservatoře, stal se korepeticitorem, později i kapelníkem Národního divadla. Jako varhaník působil u P. Marie Sněžné a jako chorregent u sv. Jakuba v Praze, později na Žižkově. Složil jevištní hudbu k Tylově „Tvrdohlavé ženě“, řadu chrámových skladeb, sbírku koled „Pohádka Štědrého večera“. Dlouhá léta působil jako soukromý pedagog.

Mezi stavitele královských nástrojů patřil český varhanář **Věnceslav Holub** (nar. 6. 9. 1877 v Rychnově), jenž odešel už před ukončením gymnasiálního studia ze svého rodiště do Prahy k firmě Schiffner, aby se vyučil stavbě varhan. Potom pracoval u Tučka v Kutné Hoře i jinde a roku 1907 se usadil v Požeze v Jugoslávii, kde kniha jeho osudu končí. Velké varhanářské dílny v Praze se domohl **Emanuel Šimon Petr** (nar. 25. 12. 1853 v Opočně, zemř. 26. 2. 1930 v Praze). Také on se vyučil u Schiffnera a Eisenhuta v Praze a také ve Vratislavi. Byl vynikajícím intonátorem a ladičem. Postavil na 350 varhan v Čechách, na Moravě, Slovensku, v Polsku i v Rusku. Varhanářství mělo starou tradici v okolí Králík. Místní rodák **Josef Strausz** (nar. v Králíkách, zemř. 1773 v Králíkách) postavil veliké varhany ve Staré Boleslavi, v klášteře servitů nad rodným městem a mnoho dalších. Jeden z Katzerů (narozen v Králíkách) se proslavil královskými nástroji v Českém Dubu a v klášteře servitů v Konojedech.

Zasloužilým venkovským kantorem, varhaníkem, působícím od r. 1893 v Bílém Újezdě u Dobrušky, byl **Josef Chládek** (nar. 19. 4. 1857 v Hoříčkách u Čes. Skalice, zemř. 6. 4. 1917 v Bílém Újezdě). Po učitelském studiu v Hradci Králové se stal podučitelem u říd. učitele Josefa Kolíska v Čes. Skalici, kde se oženil s jeho dcerou Stanislavou, výbornou klavíristkou a zpěvačkou. Za zdejšího pobytu vytvořil 60členný pěvecký soubor. Oba manželé se věnovali výuce mládeže v hudbě. Ze skladatelského díla (v Bí-

(jím Újezdě) se nám zachovala partitura Offertoria na den Proměnění páně pro smíšený sbor a varhany, dále Offertorium na oslavu Sv. tří králů, pro tři hlasy a varhany. (Rukopisy uloženy v MOH v Rychnově n. Kn.)

Další zapomenutou postavou v hudební minulosti byl **František Kalousek** (nar. 24. 10. 1831 ve Vamberku, zemř. 22. 4. 1899 v Červnovicích v Bukovině), bratr historika dr. Josefa Kalouska. Vynikal od mládí jako nadaný pianista. Po absolvování české reálky a varhanické školy v Praze se stal varhaníkem v klášteře sv. Pavla v Jasně Goře v Polsku, kde zůstal dva roky (1847—49). Vrátil se do Prahy a vyučoval hře na klavír v Prokšově ústavu. Mezi jeho žáky byla i básnířka Eliška Krásnohorská. Roku 1855 se stal učitelem hudby u barona ze Zotty v Bukovině. Později se usadil jako učitel hudby v Červnovicích, kde si postavil vlastní dům. Ještě z doby jeho pobytu ve vlasti známe řadu písní, mezi jinými „Naše vlast na světě jediná“ na slova Fr. Lad. Riegera, vydanou tiskem, drobnější klavírní skladby. Zachoval se i originál (archiv MOH v Rychnově n. Kn.) *Adieu à mes amis* (impromptu pro klavír č. 1), věnované baronce Viktorii z Petrína a nesoucí datum ve Vamberku 25. 7. 1854. Kompozice vzniklé v cizině nebyly dosud objeveny.

Jan Kašpar (nar. 13. 8. 1881 v Čes. Meziříčí u Opočna, zemř. 22. 9. 1922 v Plzni), konservatorista, dovedl využít vojenských let k zdokonalení v různých dechových nástrojích. Přijal místo řed. kůru v Radnicích a vyučoval hudbě v Rokycanech. Příležitostně skládal hudbu chrámovou, prováděl úpravy skladeb pro housle a jiné nástroje. **Hynek Keppl** (nar. 5. 1. 1858 v Ústí n. Orli., zemř. 9. 5. 1934 v Hranicích), působil v Praze, ve Zbiroze, v Kouřimi aj. Všude stál jako organizátor v čele hudebního života, upravitel skladyb našich národních klasiků i sám tvořil. Známá se stala zpěvohra „Narciska, královna vil“ a biblická hra „Svatá noc“.

Venkovský kantor **Jan Václav Koráb** (nar. 6. 12. 1826 v Uhřínovicích u Rychnova n. Kn., zemř. 28. 7. 1876 v Kostelci n. Orli.), byl činný v mnoha místních spolcích a pro jejich potřebu skládal taneční hudbu, hlavně však klavírní. Jeho jmenovec **Julius Koráb** (nar. 16. 2. 1844 v Ústí n. Orli., zemř. 3. 9. 1890 v Žel. Újezdě u Blovic) po studiích v Litomyšli a klasické filologii na Karlově universitě vyučoval na středních školách v Plzni, mimo vlastní obory i zpěvu, než se stal školním inspektorem. Byl uznávaným hudebním pedagogem a oblíbeným členem mnoha hudebních spolků.

Adolf Kramenič (nar. 21. 2. 1889 v Brandýse n. L., zemř. 19. 12. 1953 v Chocni), odchovanec varhanního oddělení pražské konservatoře — obdržel první místo varhaníka a ředitele kůru v Kostelci n. Lab., později ve Vlašimi. Od r. 1921 pracoval jako staniční úředník ČSD v Chocni. Řídil zde sbor Zvukobor a železničářskou kapelu. Po založení učil na městské hudební škole a věnoval se skladbě. Vytvořil více než 70 skladeb, převážně duchovních. Upravoval národní písně a pro mužský sbor složil cyklus 10 lužických písní.

Václav Konárek (nar. 29. 8. 1890 v Plichůvkách u Ústí n. Or., zemř. 27. 9. 1937 v Chocni). Vystudoval učitelský ústav v Hradci Králové a působil na různých školách, všude zakládaje pěvecké sbory. Pod jeho vedením dosáhly tyto amatérské soubory značné úrovně a podnikly cesty do Rakouska, Itálie a Rumunska. Zanechal přes 480 skladeb, převážně písní, jejich úprav, sborů a taneční hudby. Složil operu „Houbaři“ a řadu operet, jako Zakázaná cesta, Pomsta, Milio, Siamská dvojčata, Laciná koza, Na hvězdě aj.

K rodákům kraje nepatřil, ale svou učitelskou, kulturně historickou i skladatelskou činností se **Josef Gothard Lašek** (nar. 5. 5. 1854 v Chrudimi, zemř. 9. 2. 1937 v Čakovicích) zařadil do velké muzikantské rodiny v Kostelci n. Or., Vamberku a Častolovicích, kde všude vyučoval. Z jeho pera vyšly sbory, písně, chrámové i taneční skladby. Jeho bratr **Bedřich Ladislav Lašek** (nar. 25. 2. 1863 v Čáslavi) se rovněž vepsal do hudební minulosti zdejšího kraje. Žák Janáčkův z brněnského učitelského ústavu, krátce působil v Praze a asi v letech 1883—1885 v Rychnově n. Kn. jako učitel hudby. Z té doby se zachovaly v hudebním archivu býv. piaristického gymnasia (nyní v MOH v Rychnově n. Kn.) neznámé drobnější skladby vokální — Zdrávas Maria (1883), Pane, žehnej nás (1884) a Ó, beránku boží (1884), všechno smíšené sbory. Odtud odešel do Ruska, stal se sborníkem, vyhledávaným hudebním pedagogem. Komponoval vedle klavírních skladeb hudbu taneční, kde použil i ruských a bulharských národních motivů. Některá díla vyšla tiskem v Petrohradě. Hodně cestoval a své zážitky vložil do knihy „Z potulek českého muzikanta“ (P 1900, V. Řezníček). Po roce 1917 jeho stopy v Rusku mizí.

Celým životem zněly varhany **Josefu Jirímu Novotnému** (nar. 21. 12. 1815 v Novém Hrádku, zemř. 20. 11. 1907 v Dobrušce), absolventu pražské varhanické školy u Z. Skuherského, skladateli fug a jiných skladeb. Hned dva z jedné rodiny se trvale věnovali hudbě. **Arnošt Praus** (nar. 13. 7. 1851 ve Vamberku, zemř. 26. 6. 1912 v Příboru), kantor, pokoušející se o vokální tvorbu, a jeho syn **Arnošt** (nar. 3. 3. 1873 v Rychnově n. Kn., zemř. 12. 11. 1907 v Klokočově u Příboru), žák Ant. Dvořáka na pražské varh. škole, spolužák J. Suka, O. Nedbala; přijal místo ředitele kůru ve Vamberku, kde složil vlastenecký sbor: Chorál Čechův. Po tříleté vojenské službě v Krakově a krátké zastávce u rodičů v Příboru se vydal jako učitel hudby do Dalmácie. Po návratu vykonal st. zkoušky a stal se profesorem na učitelském ústavě v Soběslavi. Po roce pro nemoc odešel do Bzence a trvale pak do Klokočova u Příboru. Osud jeho se naplnil — oslepl. Tvořil skladby pro klavír, písně, mši k sv. Prokopu, Symfonietu pro orchestr a jiné.

Skutečně muzikantskou rodinou byli Provazníkové. Otec **Alois Provazník** (nar. 9. 1. 1856 v Břevnově, zemř. 31. 1. 1938 v Rychnově n. Kn.), absolvent pražské varhanické školy u Z. Skuherského, spolužák Ševčíka, Weise,

berstra, po kratší varhanické praxi v Blatné se usadil v Rychnově n. Kn. založil tu a řídil hudební spolek Dalibor, vyučoval zpěv na gymnasiu a plně komponoval. Byla to improperia, několik českých a latinských mší, Requiem, kantáta: Sedm slov Kristových, české Stabat Mater, ouvertura Bývalí Čechové, Scherzo, tance, pochody, písně a sestavil velmi náročnou houslovou školu, vydanou vlastním nákladem. Z jeho dcer Marie a Louisy byly mimořádně nadané zpěvačky; syn **Zdeněk** (nar. 21. 12. 1889 v Rychnově n. Kn., zemřel r. 1967 v Brně), skladatel taneční hudby a dlouholetý pianista brněnského rozhlasu, nedosáhl úspěchů **Anatola Provazníka** (nar. 10. 3. 1887 v Rychnově n. Kn., zemř. 24. 9. 1950 v Praze). Po studiu na gymnasiu ve svém rodišti, absolvování pražské konzervatoře, se stal varhaníkem u sv. Víta na Hradčanech. Na čas odjel do Francie a do Berlína studovat radiofonii. Stál při zrodu Československého rozhlasu v Praze, vyučoval, doprovázel, byl výborným improvizátorem, pohotovým instrumentalistou, přítelem K. Hašlera a mnoha jiných umělců. Zanechal dílo s nejrůznějším zaměřením, od klavírních po orchestrální skladby, kantátu o sv. Prokopu, písně, tance, operety, opery Ghitu a Akagu, řadu úprav lidových písní a poslední orch. suitu „V přírodě“.

Nepatřil sice mezi krajany **Václav Šnor** (nar. 30. 8. 1869 v Novém Městě na Mor., zemř. 20. 6. 1952 v Bělé pod Bezd.), ale jeho působení jako mladého varhaníka v Rychnově n. Kn. a ředitele kůru ve Vamberku mělo vliv na jeho pozdější tvorbu, poznamenanou seznámením se s prof. Jos. Vycpálkem a mladým hudebním pedagogem Al. Provazníkem. Z tohoto období se zachovaly v hudebním archívu býv. piaristického gymnasia smíšené sbory Ave Maria a sedm vložek na biblická témata asi z r. 1890 (v Hud. slovníku díl II., str. 710 neuvedeno). Po době muzikantského zrání v Uher-ském Banátě aj. působil od r. 1897 do 1935 jako sbormistr a hudební pedagog v Bělé pod Bezdězem.

Skromným pedagogem a skladatelem byl i **Václav Voborník** (nar. 23. 9. 1868 v Bohuslavicích u Nového Města n. Met., zemř. 29. 2. 1953 v Litoměřicích), žák varhaního oddělení pražské konzervatoře, ředitel kůru ve více českých městech, posledně v Roudnici n. Lab. Z jeho dobré hudební školy vyšli např. Josef Beran, dr. Jos. Plavec a jiní.

Nesmíme opomenout velkou skupinu zasloužilých hudebních interpretů, dirigentů a vědců - teoretiků. **Antonín Bednář** (nar. 1. 11. 1896 ve Vamberku, zemř. 2. 3. 1949 tamtéž), absolvent pražské konzervatoře, dirigent mnoha pěveckých těles v Praze, Brně, ale i v cizině. Na velkém turné po Sev. Americe doprovázel i světového pěvce Pavla Ludikara. Psal scénickou hudbu, sbory, klavírní skladby, z nichž je nejznámější Sonáta, Z prázdnin, Z mládí.

Pěvecké umění proslavilo českého tenoristu **Františka Broulíka** (nar. 24. 4. 1854 v Ústí n. Orli., zemř. 1931 ve Stanislawowu v Polsku). Z vokalisty u minoritů v Brně se stal advokátní písař ve svém rodišti. V ten čas

se ho ujal krajan J. L. Lukes a vyučil pěveckému umění. Po krátkém angažmá u pražského Prozatímního divadla odešel do Berlína, zpíval na různých scénách v Německu a také občas hostoval na našem Národním divadle. Delší dobu byl členem opery v Pešti. Hlasová choroba ho odvedla do Vídně a později již churavého trvale do Polska k dceři Elišce, provdané za polského generála Dobrowského.

Operní sopranistkou, která se věnovala výchově mladých talentů, byla **Milada Červenková** (nar. 5. 1. 1860 ve Vamberku, zemř. 18. 2. 1919 v Praze). Hostovala hlavně ve Wagnerových operách v Darmstadtu, Stuttgartu, Berlíně, ale její hlas těšil i publikum v Praze.

Mimořádně hlasově fundovaným byl tenorista **Jan Nepomuk Drsek** (nar. 24. 1. 1808 v Orlici u Žamberka, zemř. 27. 12. 1847 v Kasselu). Jako mladý, talentovaný pěvec se stal brzy členem Stavovského divadla v Praze. Odtud byl získán pro operu v Kasselu, kde prožil zbytek života. Z jeho vlastních skladeb je nutno se zmínit alespoň o písni pro baryton „Loučení“ (publikoval Věvec 1835).

O **Rudolfu Chmelíčkovi** (nar. 19. 6. 1879 v Kostelci n. Orl., zemř. 16. 5. 1926 v Praze) víme, že absolvoval pražskou konservatoř, stal se korepétořem Národního divadla. Za Ostrčila řídil některé balety a opery, působil jako varhaník u sv. Jakuba, později v kostele na Žižkově. Skládal jevištní hudbu, chrámovou, vydal sbírku koled, nazvanou „Pohádka Štědrého večera“.

Hlasem krásného hrdinného tenora byl obdařen **Antonín Karas** (nar. 3. 8. 1869 v Kostelci n. Orl., zemř. 7. 4. 1937 tamtéž), původně vyučený drogist, vystudoval pražskou konservatoř a odjel k divadlu do Poznaně, později do Záhřebu. Na jednu sezónu byl angažován do pražského Národního divadla, ale větší oblibu si získal v Brně. Jeho repertoár čítal přes 110 oper v jazyku českém, německém, italském a chorvatském. Jeho oblíbená skladba „Čtyři písně“ zůstala jenom v rukopise. Konec bohatého života věnoval vyučování zpěvu ve svém rodišti.

Houslový virtuos světové pověsti **Jaroslav Kocián** (nar. 22. 2. 1883 v Ústí n. Orl., zemř. 3. 8. 1950 v Praze) projevoval už v dětských letech mimořádné nadání. Jako 13letý byl přijat na pražskou konservatoř, kde jej skladbě učil A. Dvořák. Po evropském turné se stal primariem oděského kvarteta. Procestoval celý svět a své zkušenosti mohl jako nejpopulanější předávat svým žákům na pražské konservatoři, jejímž byl i rektorem (1939 až 1940). Složil více drobných houslových skladeb, slavnostní mši a sbory.

Mezi hudební nadšence, mecenáše, ale i mezi teoretiky a komponisty musíme zařadit **Bohuslava Liebstejnského z Kolowrat** (nar. 11. 10. 1876 v Rychnově n. Kn., zemř. 26. 8. 1934 v Praze), majitele rychnovského panství, který si udržoval svou zámeckou kapelu, soustředil více než 50členný sbor, sbíral hudební nástroje, renovoval varhany aj. Pokoušel se o drobné klavírní, varhanní i vokální komposice, stal se životopiscem Rob. Führera

Hudební skladatel Jiří Rychnovský (vpravo) a malíř Matouš Radouš.

*Pamětní deska hudebního skladatele Jana Václava Voříška ve Vamberku.
Narozen 1791 ve Vamberku, zemřel 1825 ve Vídni.*

ald. skladatele Václava Frimla. Dbal o vysokou úroveň chrámové hudby na svém patronátě.

Velice úspěšným tenoristou, sbormistrem byl **Jan Ludvík Lukes** (Lukas — nar. 22. 11. 1824 v Ústí n. Orł., zemř. 24. 2. 1908 v Praze). Jako výtečný zpěvák byl přijat do kostelního sboru augustiniánů v Brně. Odtud ale utekl domů, kde ho otec vyučil tkalcovně. Znovu touha po studiu ho přivedla zpět do Brna a dále na práva do Vídně. Po jejich absolvování se rozhodl stát se zpěvákem. Hudební vzdělání získal doma, ve Vídni, u Itala Bassodoniho. Seznámil se s Fr. Škroupem, který ho angažoval do Stavovského divadla. Pak nastal první životní zvrát. Oženil se s Kateřinou, dcerou pražského sládku Kučery, majitele pivovaru, a proto začal studovat pivovarnictví a chemii v Mnichově a později se domohl pivovaru v Praze. V té době byl spoluzakladatelem a prvním sbormistrem Hlaholu. Nastal druhý zvrát, když se v r. 1864 vrátil na operní jeviště do Bruselu, Norimberky, Pešti i v Praze. Za Smetanova vedení byl přijat do Prozatímního divadla. Jeho žačkou byla též **Božena Petzoldová**, provdaná Rubešová (nar. 4. 4. 1855 v Potštejně, zemř. 9. 6. 1910 v Olomouci), nadaná pěvkyně, vystupující na německých operních scénách, později také v Plzni, Brně a trvale v Olomouci.

Do generace konce minulého století zařadíme výborného pedagoga, skladatele **Miroslava Krejčího** (nar. 4. 11. 1891 v Rychnově n. Kn., zemř. 1966 v Praze). Na Karlově universitě vystudoval profesuru přírodopisu, zeměpisu a hudební vědu. Skladbě se vyučil u Vítězslava Nováka. Vyučoval na středních školách v Praze a Litoměřicích. Jeho skladatelské dílo je velmi bohaté, od vokální, klavírní, varhanní tvorby, po komorní, melodramy, až po opery *Léto* a *Poslední rejtman*. Nadšeně upravoval starou českou hudbu, Houslový virtuos **Egon Ledec** (nar. 16. 3. 1889 v Kostelci n. Orł., zemř. 1944 v Osvětimi), absolvent pražské konservatoře, člen České filharmonie, tvořil hudební díla pro housle s klavírem, saxofon s klavírem, melodramy aj. Libretistou, hudebním spisovatelem se stal **Jan Löwenbach** (nar. 29. 4. 1880 v Rychnově n. Kn.), povoláním právník, který se trvale usadil v Americe. Napsal hist. studie o hudbě, o Smetanovi a text k opeře Jar. Křičky „Bílý pán“ a pro Boh. Martinů „Voják a tanečnice“. Jméno **Karla Marysky** (nar. 2. 12. 1881 v Dobrušce, zemř. 16. 12. 1957 v Nymburce) si rovněž vydobyl své uznání. Původním povoláním vláseknář, připojil se k Zöllnerově divadelní společnosti a jako houslista s ní cestoval po českém venkově. Čas působil v lázeňském orchestru v Lázních Teplice, pak u vojenské hudby. Přijal místo violisty opery v Záhřebu a řídil několik lázeňských orchestrů v Jugoslávii. Na konec života se vrátil do Nymburka jako učitel hudby. Složil přes 20 příležitostných skladeb.

Podobný běh života měl **Theodor Tomášek** (nar. 18. 4. 1840 v Bohdánči, zemř. 16. 2. 1922 v Kostelci n. Orł.), absolvent houslového oddělení pražské konservatoře, koncertoval zprvu po českých městech. V Litomyšli řídil

městskou kapelu ostroštelců a pěvecký sbor. Byl jedním ze zakladatelů Umělecké besedy. Nastoupil místo vojenského kapelníka v Prostějově, ve Vídni a pak plných 25 let řídil lázeňský orchestr ve Františkových Lázních. Stýkal se s významnými našimi i světovými hudebníky. Pak odejel do Petrohradu a působil zde jako propagátor české hudby, dirigent, pedagog na vyšší hudební škole až do první světové války. Zbytek života prožil u syna v Kostelci n. Orli. Byl plodným skladatelem orchestrálních děl, sborů, na německý text napsal operu Teufelsbrücke. Musíme litovat, že dnes známe jen zlomek jeho skladeb, neboť většina byla zničena za ruské revoluce.

Známým vojenským kapelníkem byl **Václav Novotný** (nar. 9. 12. 1883 v Ústí n. Orli., zemř. 24. 12. 1957 v Hradci Králové), zařazen už v šestnácti letech k vojenské hudbě v Užhorodě, studoval dále hudbu v Budapešti, až se stal vojenským kapelníkem ve Vídni. V Banátě řídil operetní a jiné soubory, vedl městské hudby ve Zvolenu, Bán. Štiavnici. I po I. světové válce byl převzat do svazku vojenských hudeb a byl kapelníkem hlavně na Slovensku, až do r. 1946. Po návratu do Hradce Králové řídil Městskou filharmonii. Skládal pro větší hudební obsazení, sbory a upravoval slovenské národní písně.

František Špindler (nar. 14. 2. 1881 v Ústí n. Orli., zemř. 16. 1. 1922 tamtéž), pianista, provázející Jar. Kociána na zahr. turné. Jeho instrumentální, chrámové i sborové skladby zůstaly jen v rukopisech.

Velkým muzikantem byl **Josef Cyril Sychra** (nar. 12. 3. 1859 v Ústí nad Orli., zemř. 21. 8. 1935 ve Staré Boleslavi). Po projití pražskou varhanickou školou se usadil jako ředitel kůru ve Staré Boleslavi. Komponoval mše, kantátu Mesiáš, Velkopáteční meditace, Svatováclavskou kantátu, skladby klavírní, orchestrální, fantasie na chorály z 15. stol.

Zasloužilým dirigentem z konce min. století byl **Augustin Vyskočil** (nar. 4. 8. 1852 ve Vamberku, zemř. 4. 2. 1902 v Praze), žák B. Smetany, absolvent pražské konservatoře. Stal se sbormistrem Prozatímního, později Národního divadla v Praze, řídil sbor v pravoslavném kostele, byl ředitelem kůru u sv. Trojice ve Spálené ulici a dosáhl hodnosti profesora církevního zpěvu na konservatoři. Oženil se s Františkou Ludikarovou, s níž měl syna Pavla, pěvce a pedagoga světového významu, žijícího dnes v Mnichově a ve Vídni.

Ještě je třeba se zmínit o **Antonínu Malátkovi** (nar. 13. 6. 1886 v Kostelci n. Orli., zemř. 5. 8. 1960 v Ústí n. Orli.), konservatoristovi varhanního oddělení, člena různých salónních orchestrů, s nimiž prošel celou Evropu. Konečně se usadil v Kostelci n. Orli., pak v Ústí n. Orli., kde působil řadu let jako známý pedagog.

Bohuslav Tvrđý (nar. 6. 4. 1897 v Rychnově n. Kn., zemř. 29. 7. 1946 v Černovicích u Českých Budějovic), absolvent pražské konservatoře, žák Förstrův, stal se dirigentem a dramaturgem Slovenského národního di-

ředitelství divadla, šéfem opery jihočeského národního divadla a stál dlouho za dirigentským pultem Československého rozhlasu v Praze. Byl autorem různých hudebních pásem, skládal tance, klavírní skladby, operety, cykly písní, ale i opery Faustina, Ataman Rinov.

Z posledních, kteří patřili k této generaci, byl **Vratislav Vycpálek** (nar. 30. 7. 1892 v Rychnově n. Kn., zemř. 9. 10. 1962 v Praze). Po ukončení universitním vzdělání v Praze vyučoval zde na středních školách a působil ve veřejném životě. Složil více než 80 skladeb, hlavně sborů, písní, tanců a zanechal rozsáhlé dílo o hudbě, mimo samostatné zpracování života a díla Jana Maláta.

*

Z rodáků 20. století, z dosud žijících umělců, kteří byli poznamenáni vlivy, inspirací i životními vztahy k Podorlicku, vyjmenujme alespoň jejich jména: předčasně zemřelý, nadaný Radim Drejsl, dále Petr Eben, Leoš Faltus, Bohuš Heran, Miroslav Jaura, Jiří Kosina, Milan Kostohryz, Václav Marel, Karel Marysko, Karel Nágl, Jaroslav Roček, Rudolf Rokl, Luboš Sluka, Stanislav Srp, Jiří Šlitr, Emil Špolc, Miroslav Šulc, J. H. Tichý, z lidových skladatelů roveňský J. Čížinský, rychnovský Em. Švandrlík, J. Šrytral a J. Jelínek, kteří se svým dílem dosud zapisují do hudebních dějin národa, do kroniky svého kraje.

*

Jistě by k úplnosti hudebního vývoje regionu patřila i historie všech hudebních těles, zámeckých kapel, venkovských kapel (valská, bysterská, solnická aj.), divadelních orchestrů, pěveckých sborů a spolků. V Rychnově n. Kn. vzniklo také počátkem 20. stol. známé pěvecké sdružení Kocourkovských učitelů. Kolik záslužné práce vykonali venkovští kapelníci, lidoví muzikanti, milovníci domácí hudby. Mnoho dokladů leží dosud utajeno v archívech, v partesech kůrů, u sběratelů a čeká na souborné zpracování, umožňující hluboké poznání tvůrčích schopností našeho lidu.

Použité prameny a literatura:

a) Prameny:

Muzeum Orlických hor Rychnov n. Kn., hudební archiv býv. piaristického gymnasia v Rychnově n. Kn. — Václav Friml: Životopisy současných evropských i našich hudebních skladatelů, rukopis.

Okresní archiv Rychnov n. Kn., fond „Drobné fondy Rychnov n. Kn.“, Zápisky varhaníka Ignáce Holoubka (1692—1748) o městě Rychnově nad Kn. a jeho pokračovatele Petra Blechy (1742—1799).

b) Literatura:

Barviř, J. L.: Děje města Chocně, 1886.

Čapek, J. B., Snížková, J.: Jiří Rychnovský, život, dílo, doba, Rychnov n. Kn. 1966.

- Dušek, Milan: Nesluší tím pohrdati..., Zprávy Bertramky 1966, č. 45, str. 1--13.
- Hudební slovník, díl I. a II.
- Jan Mazánek, český učitel, pěvec a hudebník, čestný občan města Ústí n. Orli., Ústí n. Orli. 1938.
- Klíma, S. V.: J. Václav Hugo Voříšek, Vamberk 1966.
- Konrád, K.: Dějiny posvátného zpěvu staročeského, Praha 1893.
- Kouřil — Svoboda: Dějiny Rychnova nad Kněžnou, Rychnov n. Kn. 1924.
- Král, J. K.: Paměti města Vamberka nad Zdobnicí, Vamberk 1927.
- Letopisy kraje a města Ústí n. Orli., č. 3, říjen 1940.
- Moravec, J.: Nové Město n. Met. a jeho kraj, Nové Město n. Met. 1941.
- Němec, Vl.: Pražské varhany, Praha 1944.
- O rodech a památkách v Ústí n. Orli. a na Ústecku, 1947.
- Racek, Jan: Česká hudba, Praha 1958.
- Srb, J.: Dějiny hudby v Čechách, Praha 1891.
- Svoboda, A.: Kostecko a Rychnovsko, vlastivědný sborník, Kostelec n. Orli. 1926.
- Vacek, F. A.: Místopis a historie Jablonného nad Orlicí.